

CHRISTY LEFTERI

INTERNATIONALE BESTSELLERAUTEUR

Het boek van vuur

ROMAN

1

Vanmorgen heb ik de man ontmoet die de brand aangestoken heeft.

Hij heeft iets vreselijks gedaan, maar ja, ik ook.

Ik heb hem achtergelaten.

Ik heb hem achtergelaten en nu is hij misschien dood. Ik zie hem duidelijk voor me, precies zoals hij daar vanmorgen onder de oude boom zat, zijn ogen blauw als de zomerhemel.

De man die ik achterliet om te sterven kwam nooit naar de *kafeneon* voor een Griekse koffie en *bougatsa*, dat was niks voor hem. Hij bemoeide zich met niemand, dus ik groette hem alleen als ik hem toevallig tegenkwam, meestal als hij van zijn enorme villa afdaalde naar de zee en ik de berg opliep met Rosalie, onze hazewind. Zelfs dan beantwoordde hij mijn groet nauwelijks. Hij glimlachte met een afwezige blik in zijn ogen en zei geen woord.

Hij was een projectontwikkelaar die vanuit de stad hier was komen wonen. Ook voor de brand was niemand in het dorp erg op hem gesteld. En daarin zijn we, eerlijk gezegd, bevestigd.

Was het Aristoteles die zei dat de mens een politiek dier is? Niet dat we allemaal geboren worden met een interesse in partijpolitiek, maar het ligt in onze aard om te leven in een *polis*, een gemeenschap. Daarom noemden we deze vent voor de grap meneer Monnik, omdat hij leek te leven zoals de monniken in het klooster in Olympia, met dit verschil dat hij rijk

was en zeer goed gekleed. Ik kan me zijn echte naam niet eens meer herinneren.

In de mythologie schonk Zeus Hermes twee gaven voor de mensheid: schaamte en gerechtigheid. Toen Hermes vroeg of hij sommige mensen de ene gave moest schenken en andere de andere, zei Zeus nee. Ieder mens moest beide gaven hebben, zodat ze allemaal konden leren samenleven. Ook in het verre verleden begrepen mensen het belang van gemeenschap al, dus ze doordrenkten hun verhalen met deze lessen. Zeus zei zelfs tegen Hermes dat als iemand geen besef van schaamte en gerechtigheid had als hij iets verkeerd deed, hij door zijn gemeenschap ter dood gebracht moest worden.

Maar dat was eeuwen geleden, en we zijn sindsdien een stuk wijzer geworden, toch?

Meneer Monnik heeft de wereld gestolen. Althans, het deel van de wereld dat ik het mijne noem. Hij vaagde de prachtige ochtenden weg.

Jarenlang stond ik 's ochtends vroeg op, zodra de zon boven de sparren uit kwam. Dan deed ik het raam open, of het nu zomer was of winter, om hun geur in te ademen, om te zien hoe groot en roerloos ze daar stonden. In de winter doemden ze als geesten op uit de mist en in het voorjaar waren ze groen en fris en helder en bloeide de hei uitbundig in hun schaduw. In de zomer viel het licht zo vredig op ze. Zo vroeg in de ochtend was alles zacht en onschuldig. Dan maakte ik een kopje thee en bleef een poosje uit het raam staan kijken. Mijn man lag bijna altijd nog te slapen. Hij was iemand die tot in de kleine uurtjes doorwerkte. Alleen de vogels waren 's morgens vroeg te horen. Verder niets. Mijn lievelingsseizoen was de herfst, als de bomen op de heuvel wel vlammen leken en de lucht tintelfris was. Ik vond het heerlijk om de komende kou te ruiken, de fluistering ervan in de wind te horen.

Dat heeft hij allemaal afgepakt, de man die de brand aangestoken heeft.

Wat ik wil zeggen is dat meneer Monnik menselijkheid miste.

Je leven leiden met een besef van gerechtigheid houdt onvermijdelijk in dat je andere mensen zo eerlijk mogelijk behandelt. Niet dat meneer Monnik niet erkend heeft wat hij gedaan heeft; waar het om gaat, is dat hij geprobeerd heeft er ongestraft mee weg te komen. Wat schaamte betreft: schaamte is een traditie in Griekenland! Maar misschien zou meneer Monnik helemaal geen spijt hebben gehad van zijn misdaad als hij niet op heterdaad betrapt was. Mijn vraag is: voelde hij zich schuldig? Leed hij onder wat hij ons allemaal aangedaan heeft?

En dan nog dit: gisteren regende er as uit de lucht. Mijn dochter en ik zagen het allebei. Het is nu januari, vijf maanden na de brand. We stonden bij het raam dat uitkijkt op het bos. Het enige wat je vanuit dat raam ziet, zijn ontelbare geraamtes van naaldbomen, sommige groter, andere slechts stompjes. Daarover daalde de as neer.

‘Het lijken wel sneeuwvlokken,’ zei ik tegen Chara, die naast me stond; ik hoorde haar ademen, maar ze zei niets. Mijn mooie, lieve Chara – te oud voor haar leeftijd. Haar naam betekent *vreugde*. Ooit vond ze dat geweldig, dat dat geluk een geheim was, verborgen voor iedereen die de oorsprong ervan niet kende, als een geheime zomertuin. Ook al is ze nog jong, er zijn al veel geheime plekken in haar geest, en sommige daarvan zijn niet vol licht of kleur of oude bomen: sommige zijn donker, sommige zijn leeg, ze zijn grimmig.

De as bleef liggen op de vijgenboom in de tuin, de enige boom die nog leeft. Daaronder zat mijn man Tasso stil te staren naar de berghelling, met zijn verbonden handen open in zijn schoot, alsof hij wachtte op iets wat uit de lucht zou komen vallen. Ik zag hem rillen van de kou, maar hij kwam niet naar

binnen. In plaats daarvan legde hij zijn hoofd in zijn nek en keek omhoog. Rosalie zat zoals altijd aan zijn voeten – zijn beschermer.

‘De as blijft liggen,’ zei ik, alsof Chara dat zelf niet kon zien.

‘Het is sneeuw, mama,’ zei ze geërgerd, waarna ze wegliep.

Ik hoorde haar voetstappen op de oude, houten vloer, daarna stilte.

Was het echt sneeuw? Ik keek nog wat beter, kneep mijn ogen tot spleetjes. Het schitterde, fonkelde in de middagzon. Het bracht nieuw leven. Natuurlijk zou er maanden na de brand geen as meer uit de lucht vallen. Maar mijn geest houdt me voor de gek.

Ik trof Chara aan in haar slaapkamer, in kleermakerszit op haar bed, met haar rug naar de spiegel. Ze was naakt vanaf haar middel, met de kleine, prille borstjes van een tienjarige, rond en zacht, gloednieuw. Ze besteedt er geen aandacht aan. Toen ik zo oud was als zij kon ik nauwelijks wachten om mijn eerste sportbehaatje te kopen bij de C&A. Maar Chara wil zich niet richten op haar toekomst, haar ogen zijn op het verleden gericht.

Ze keek over haar schouder, naar haar spiegelbeeld.

‘Ik kan het niet goed zien,’ zei ze. ‘Hoe ziet het er nu uit?’

We doen dit iedere dag, leggen de veranderingen vast met woorden. In de afgelopen twee weken is er weinig veranderd.

Ik ging naast haar zitten en ging met mijn vingers over het litteken, dat van schouder tot schouder en langs haar ruggengraat omlaag liep.

‘Het is zo’n prachtige boom,’ zei ik, ‘bijna precies hetzelfde als de oude kastanjeboom in het bos. Voel je de schors?’

Ze knikte.

‘En de takken?’

‘Kronkelig en lang,’ zei ze.

‘Zonder bladeren,’ voegde ik toe.

‘En nog geen kastanjes.’

‘Het is een kale boom,’ zei ik. ‘Je ziet zijn kale pracht, met al zijn groeven en de levenskracht die hij in zich heeft.’

Chara keek niet meer over haar schouder, ze staaarde in gedachten verzonken naar de magnoliabloemen op het dekbedovertrek. Toen zei ze: ‘Bedankt, mama,’ en draaide zich naar me toe om me een kus op de wang te geven. Het was een vederlichte kus. Een fluistering. In die kus zat zowel liefde als boosheid, zowel hoop als angst. Hij was zo zacht dat het erop leek dat ze bang was dat ook maar een van die gevoelens anders de overhand zou krijgen.

Sinds de brand is haar liefde broos geworden. Ze leeft alsof ze een vlinder in haar handpalm houdt, bang dat hij zal sterven. Voor de brand was ze onverschrokken en omarmde ze het leven met alles wat ze in zich had – of in elk geval alles wat ze al kon begrijpen; haar liefde was onstuimig en fel. Als ze iets geloofde, zorgde ze ervoor dat ze gehoord werd. Als ze iets voelde, mocht iedereen dat weten. Zo had ik het haar geleerd.

Nu is ze net zo stil en gelaten als haar omgeving.

Ik dank de hemel dat mijn dochter nog leeft. Maar ze is een schim van zichzelf. De brand heeft ook haar gestolen.

Vanmorgen maakte ik zoals altijd een wandeling. Rosalie moest hem geroken hebben, want ze schoot opeens het zandpad af; ik volgde haar pootafdrukken.

Meneer Monnik zat tegen de oude kastanjeboom naar de hemel te staren. Zijn blauwe ogen...

Nee. Daar kan ik nu niet aan denken.

Doordat ik hem gezien heb, komt het allemaal weer terug. Het drijft me in het nauw, het vuur. Het sijpelt langs het deurkozijn mijn slaapkamer binnen, doet de ketting om mijn hals prikken van de hitte, maakt het wit van mijn ogen rood, vult mijn longen.

Maar ik ga niet huilen, ik heb al te veel gehuild.

Misschien kan ik het opschrijven. Misschien kan ik mezelf er op die manier aan laten terugdenken zonder te verbranden. Eraan terugdenken alsof het een verhaal van lang, lang geleden is. Een sprookje met een goede afloop, zoals de verhalen in een van die prachtig geïllustreerde boeken in de kast in Maria's kafeneon.

Ik zal het *Het boek van vuur* noemen.

Het boek van vuur

Ooit, in een wijs en grijs verleden.

Zo begon mijn vader ieder verhaal, ook al was het waargebeurd en speelde het zich vlak voor zijn neus af. Ooit, in een wijs en grijs verleden. Er was eens. Omdat hij een Griek was en ver van huis, wilde hij er zo graag bij horen dat hij zo vaak hij kon op zijn manier dat rijmende cockneytaaltje gebruikte, ook al klonk het belachelijk. Ja, dat weet ik nog! Die dagen dat hij thuis kwam als hij op zijn *bouzouki* had gespeeld in roke-rige Londense taveernes, met dat haveloze vissershoedje op en stinkend naar sigaretten. Hij ging erop uit en maakte tot diep in de nacht muziek, om de ziel van mensen te troosten en hun hart te verbinden – mensen die herinnerd wilden worden aan thuis, omdat niemand van ons wil vergeten waar hij vandaan komt. Dat zei hij. Ik werd altijd wakker als hij de sleutel in het slot stak. Dan gaf ik hem een knuffel en vertelde hij me een verhaal, zodat ik weer verder kon slapen.

Hij keerde nooit terug om weer in zijn thuisland te gaan wonen, maar ik ging in zijn plaats, en volgde de man die ik liefhad omdat het al als thuis aanvoelde.

Ooit, in een wijs en grijs verleden, was er een prachtig dorpje in een eeuwenoud bos.

Wat zou ik het verhaal graag zo willen beginnen en je zeggen dat het lang geleden plaatsvond.

Ooit, voor de brand, was er een eeuwenoud bos.

Voor de brand waren er pijnbomen en sparren die tot in de hemel reikten. En er was een duizend jaar oude kastanjeboom

waar mijn overgrootvader onder ging zitten aan het eind van een reis van honderd dagen. Het verhaal wil dat hij zo uitgeput was dat hij dagenlang in de koele schaduw onder de reusachtige boom bleef zitten, leunend tegen de knoestige stam. Hij zat daar te midden van berghagedissen en hazelmuizen, witbuikegels en steenmarters, konijnen en herten, vossen en jakhalzen. Hij at sappige, paarse vijgen en bramen. 's Nachts luisterde hij naar het gehuil van de wolven die door de hooglanden zwierven.

Er was eens, *mia fora ke ena kairo* – *vergeet je Grieks niet, jongedame*, zei mijn vader altijd tegen me – er was eens een prachtig dorpje in een eeuwenoud bos op de helling van een berg die uitkeek op de zee.

In dit dorpje stond een klein huis, omringd door vijgenbomen, olijfbomen en een weide vol wilde bloemen. Tientallen, honderden jaren beleefde het momenten van vreugde en verdriet, die afgepeld konden worden als de fijne, doorschijnende laagjes van een ui.

Er woonde een vrouw die muzikante was; mensen zeiden dat ze een heel goede muzikante was, maar ze geloofde dat niet. Ze leerde kinderen noten lezen en muziekinstrumenten bespelen; na schooltijd kwamen ze een voor een naar haar huis, met een muziekboek onder hun arm en hun instrument in de hand.

Haar man was kunstenaar. Hij had de donkerste ogen van de hele wereld, die schitterden als hij naar haar keek. Ze verlichtte zijn duisternis, zei hij vaak, en dat was waar. Zijn ogen deden haar denken aan een heldere nachthemel met miljoenen sterren. Hij hield ervan om het bos te schilderen; sterker nog: hij móest het schilderen en – als het aan hem gelegen had – zou hij het altijd zijn blijven schilderen.

Ze hadden een dochtertje. Haar naam betekende vreugde en ze speelde altijd in het bos. In de loop der jaren bracht ze

er zoveel tijd in door, met in bomen klimmen en het ontdekken van alle beekjes en stroompjes, dat ze bijna als een van de dieren was die er woonden.

Op een zomerse dag. Ooit, lang, lang geleden.

Nee. Op een zomerse dag – op een dag in de zomer, op een verzengend hete, droge dag, zaten ze vroeg in de ochtend met zijn drieën aan de ronde tafel in de tuin aan een ontbijt van yoghurt en honing, muesli en fruit en vers, knapperig brood van de bakker. De vrouw dronk thee met melk erin, zoals haar moeder het altijd dronk in Engeland, de man dronk Griekse koffie uit een klein kopje, en het meisje klokte een groot glas melk naar binnen. Na het eten zou de man zijn dochter naar een rolschaatsfeestje op het dorpsplein brengen en de vrouw verwachtte een leerling: een drieënnegentigjarige oma die leerde drummen. Ze hadden een drumstel in de schuur staan, samen met wat andere grote instrumenten, zoals een contrabas en een harp.

Het waaide nogal die dag. De wind blies de servetten van tafel en ze fladderden op de grond.

‘Kijk! Net vogels!’ zei het meisje, want ze merkte alles op, net als haar vader.

‘Wist je dat ik vroeger heel goed kon rolschaatsen?’ vroeg de vader.

Het meisje trok haar wenkbrauwen op en doopte een stukje brood in haar vaders koffie.

‘Geloof je me niet? Kijk maar eens.’ Hij stond op en maakte wat rolschaatsbewegingen. ‘En zo moet je remmen. Kijk je? Je moet het leren. Kom, probeer het maar eens!’

‘Laat haar eerst ontbijten; straks komen jullie nog te laat,’ zei de moeder. ‘Laat het haar maar zien als jullie daar zijn.’

De hond, een prachtige hazewind, lag aan hun voeten te wachten op vallende kruimels.

‘Ik had geen idee dat je kon rolschaatsen,’ zei de moeder.

‘Heb ik dat nooit eerder gezegd?’

De moeder schudde haar hoofd en glimlachte. ‘Of je hebt het verteld terwijl ik niet luisterde.’

‘Ik deed het iedere dag. Ik ging zelfs naar de stad om te oefenen op de skatebaan.’

‘Dat is helemaal niets voor jou! Jij bent zo...’

‘Zo wat...?’ vroeg het meisje.

‘Ik weet het niet. Je papa is zo zachtaardig, denk ik, en rustig, het past helemaal niet bij hem.’ Ze keek even naar haar man en zijn ogen schitterden en haar lange vingers trommelden op de tafel alsof ze in haar hoofd een deuntje speelde.

‘Tja, ik denk dat we allemaal wel een kant hebben die niet bij ons lijkt te passen. Als een extra puzzelstukje. Ik maakte zelfs mijn eigen rolschaatsen.’

‘Hè?’ zei de moeder.

‘Hè?’ zei het meisje.

‘Woef!’ blafte de hond en ze keken allemaal naar elkaar en barstten toen in lachen uit.

‘Asjemenou,’ zei het meisje. ‘Volgens mij begrijpt ze alles wat we zeggen,’ en ze krabde de hond achter haar oren en gaf haar een kus op haar neus.

En toen veranderde de hond. Het was heel plotseling, alsof een onzichtbare persoon iets verontrustends in haar oor had gefluisterd. Ze legde haar oren plat, haar staart ging omlaag en ze jankte. Iets had haar bang gemaakt.

De moeder voelde een rilling door haar lijf gaan en ze staakte haar getrommel op de tafel.

‘Wat is er, lieverd?’ vroeg de man aan de hond.

De hond rende naar het eind van de tuin, waar het bos begon. Ze hief haar kop op en snoof, toen kwam ze terug naar de man en jankte weer, keek in zijn ogen. Toen begonnen de geluiden, de geluiden van de dieren. Vogels krijsten, wolven huilden en het bos leek te kraken en te knallen.

‘Wat gebeurt er?’ vroeg het meisje.

‘Wees maar niet bang, schatje,’ antwoordde de man.

Maar de moeder werd wel ongerust, vooral toen ze zag dat haar man bang leek. Het lukte hun niet de hond te kalmeren. Ze streelden haar oren en gaven haar wat brood, maar ze wilde het niet aanpakken. Toen vlogen de vogels over, met honderden, duizenden tegelijk, een zwarte massa als een gigantische wolk die de hemel vulde op hun vlucht.

Ze keken omhoog naar de berghelling, die bedekt was met bomen, en zagen een enorme rookzuil.

‘O nee...’ De man vormde de woorden met zijn lippen, maar er kwam geen geluid uit zijn mond.

En op dat moment zagen ze de bomen in brand staan; ze gloeiden oranje en rood, terwijl het gekraak en geknal luider werd. En het geluid van de dieren werd ook luider en kwam de berg af.

Ze bleven als verlamd zitten, verstijfd, de ogen wijd open-gesperd van angst. Het gebeurde zo snel: binnen een paar tellen was de rook dik en zwart, een hoog oprijzende muur, die de hemel waar de vogels waren geweest opat en het blauw opslokte.

Ze begonnen de hitte te voelen. Ze voelden hem op hun huid, in hun ogen, in hun longen. De moeder voelde de gouden ketting om haar hals zelfs prikken.

Toen begonnen de sirenes te loeien, alsof het oorlog was.

‘We moeten weg,’ zei de moeder, en toen haar man en haar dochter zich niet verroerden, riep ze ‘Nu!’ om hen uit hun verdoving te wekken.

Ze renden bij het huis vandaan, zonder iets mee te nemen, terwijl zwarte rook de hemel boven hun hoofd bedekte. En terwijl ze wegrenden, keek de moeder nog een laatste keer om, en zag een hoge spar, brandend als een reusachtige fakkel, heen en weer slingeren en overhellen naar het huis. Ze had het

gevoel dat ze zelf net zo slingerde als de boom, dat ze zelf in brand stond. Haar man trok aan haar arm en ze renden voort, de hond voorop, die zich omdraaide om te zien of haar baasjes wel volgden. Ze renden de helling af naar de zee, omlaag, omlaag, omlaag.

Plotseling werden ze tegengehouden door een politieagent, die zijn armen spreidde en hun de weg versperde.

‘Wat doe je, man?’ riep de man. ‘Ga uit de weg!’

Maar de agent leek wel een robot: hij verroerde zich niet en luisterde niet.

Politieauto’s sloten hen in. De agenten hadden een groep van zo’n vijftien mensen in een kringetje bijeengedreven, als schapen. Sommigen klampten zich aan elkaar vast, anderen stonden alleen. Ze keken allemaal verbijsterd om zich heen.

‘Wat doe je?!’ riep de man weer, terwijl het zweet langs zijn gezicht droop. Met zijn ene hand hield hij het meisje vast, met de andere zijn vrouw.

‘Jullie moeten hier blijven,’ zei de agent. ‘Dat zijn de instructies. Hier blijven is veiliger.’ De agent was jong en bang, het wit van zijn ogen rood.

Er vloog een vliegtuig over, door de rook, laag, en ze voelden het gerommel in hun borstkas.

‘Doe niet zo belachelijk. Het vuur komt eraan! We moeten naar het water,’ zei de man. ‘Laat die mensen gaan!’ En hij drong voorbij de agent voor iemand hen kon tegenhouden.

Maar na een paar meter bleef de man plotseling staan en liet de hand van zijn vrouw los. ‘Ga door! Ik moet terug. Ik moet mijn vader zoeken.’

‘Dat kan niet!’ riep de moeder. ‘Dat is te gevaarlijk!’

Het meisje werd nog banger en klampte zich vast aan zijn arm.

‘Ik kan niet anders. Ga alsjeblieft verder, jullie moeten bij de zee zien te komen.’

En hij wrikte de handen van zijn dochter los van zijn arm en rende de berg weer op, boog af naar het oosten, waar de rook minder dik was, waar zijn vader alleen woonde.

De moeder en het meisje en de hond konden niet anders dan doorrennen naar de zee – de hazewind voorop – tot ze niet verder konden. Een grote, witte villa versperde hun de doorgang.

De hemel was nu zwart, als een zwarte zee boven hen.

Ze moesten weer terug over het pad dat ze ingeslagen waren, renden verder over de weg die parallel aan de zee liep, en namen het volgende pad omlaag. Maar ook dat liep dood op hoge, afgesloten hekken – de tuin van een volgend huis.

Nu bleef de moeder staan. Haar longen deden pijn, ze kon de rook proeven. Ze boog zich voorover en hoestte, met haar handen op haar bovenbenen. Het meisje begon te huilen en de hond trok aan haar rok, spoorde haar aan om niet te stoppen, om het nu niet op te geven.

De wind was sterk, wakkerde het vuur aan en duwde het over de heuvel, steeds dichterbij. Hun huid voelde heet, hun ogen traanden. Ze volgden de hond en renden weer omhoog naar de hoofdweg, waar een huis en een auto in brand stonden, waar vogels dood op straat lagen. Mensen in auto's zaten vast in een smalle straat, minstens vijf auto's, bumper aan bumper, toeterend. Een vrouw sprong achter het stuur vandaan, rende naar de bijrijderskant, tilde er een kind uit. De auto liet ze achter. Anderen bleven waar ze waren. Dieren renden langs, ook op weg naar de zee. De moeder zag een paar konijnen, een eenzame jakhals en in de verte dacht ze zelfs een wolf van de ene tuin naar de andere te zien schieten.

Ze waren maar een paar seconden blijven stilstaan, maar het voelde als te lang. Het meisje hapte een paar keer naar adem om verder te kunnen rennen.

'Kom op!' zei haar moeder.

Ze renden verder en zagen een paar mensen het volgende zijpad inslaan – een familie, een oude man met een jongetje in zijn armen, een vrouw die de hand van een oudere vrouw vasthield, twee kinderen die elkaar stevig vasthielden.

De moeder, het meisje en de hond voegden zich bij dit groepje en zonder iets tegen elkaar te zeggen renden ze allemaal het pad af; ze stuitten weer op een hek. Dit hek was niet zo hoog als het vorige.

‘We kunnen eroverheen klimmen,’ zei de oude man. ‘We zullen wel moeten.’

De moeder keek achterom en zag dat het vuur al bijna bij het huis was dat ze net voorbij waren, de hoogspanningsmast erachter viel op het dak.

‘Mama,’ riep het meisje, ‘het vuur is zo snel! Het is te snel voor ons.’

‘Nee, dat is het niet,’ zei de moeder.

De oude man was sterk, hij leek een machine. Hij plantte zijn voeten stevig op de grond en haakte zijn handen in elkaar om iedereen op en over het hek te krijgen. Een voor een zetten ze hun voeten in zijn handpalmen en hesen zich over het hek.

‘Opa,’ riep het jongetje, terwijl hij zijn handen omhoog stak.

‘Ga, mijn jongen, ik kom erachteraan. Ga met deze aardige dame mee.’

De dame pakte de jongen bij de hand en de jongen ging aarzelend met haar mee; hij rende huilend verder. De mensen renden zo hard ze konden door de tuin van de villa. De moeder stopte om de oude man over het hek te helpen, maar zonder iets om op te klimmen zat hij vast.

‘Pak iets!’ riep de moeder.

‘Er ligt hier niets,’ antwoordde de oude man.

De moeder keek vliegensvlug om zich heen. Vlak bij haar was een rotstuin en ze probeerde een van de rotsblokken op te

tillen om over het hek te gooien, maar het was veel te zwaar. Het meisje hielp haar moeder, de hond hijgde, spoorde hen aan om door te rennen.

Toen hoorden ze de stem van de oude man. 'Daar is geen tijd voor,' zei hij. 'Toe, jongedame, ga door. Laat me alsjeblieft achter.'

Ze keek over het hek naar de ogen van de oude man, ze waren streng en eerlijk en stonden vol tranen. Ze stak haar hand uit en hij deed hetzelfde, en ze raakte zijn vingers aan door het hek.

'Loop door,' zei hij.

En dus renden ze verder, en ze huilde, want iets in de blik van deze oude man herinnerde haar aan haar eigen vader. Ze renden door de tuin, vertrapten de bloemen, tot ze aan de andere kant weer bij een hek kwamen. Maar dit hek was niet afgesloten, ze duwden het open en volgden het pad dat hen omlaag leidde, naar de zee.

Het vuur had nu het huis bereikt waarvan ze net de tuin door gerend waren. Het was zo snel gegaan. Het vuur had zijn mond geopend en het huis verzwolgen; de ramen gloeiden en barstten en de muren begonnen om te vallen. De hond rende voor hen uit, keek iedere paar seconden om, blafte als ze ook maar even weifelden. Het meisje hoestte onder het rennen, maar ze konden de zee nu zien, glinsterend. Ze moesten hem alleen nog zien te bereiken.

Ze renden omlaag, omlaag, terwijl de hitte hen op de hielen zat, een kolossaal, vuurspuwend monster vlak achter hen, en op het moment dat ze de rand van een lage klif bereikten, begon het meisje te gillen. De hitte was haar huid binnengedrongen en later, veel later, zou ze haar moeder vertellen dat het voelde alsof ze smolt.

'Spring!' riep de moeder en hield de hand van haar dochter stevig vast.

Ze sprongen in het water, het vuur een massieve muur langs de klif.

Ooit, in een wijs en grijs verleden, waren er een moeder en een vader, een meisje en een hond, die woonden in een klein huis, in een prachtig dorpje, in een eeuwenoud bos dat uitkeek op de zee.

2

Ik leg mijn pen neer en sta op, met mijn vingers nog op het bureau. Mijn benen zijn slap; elke keer als ik inadem, voel ik iets trillen in mijn borst. Ik kijk naar de klok aan de wand en zie dat het twaalf uur is. Ik ben nu ongeveer een uur thuis. In gedachten ren ik terug naar meneer Monnik, zie ik mezelf het bos weer in lopen om hem te zoeken, om hulp in te roepen, om te kijken of hij nog leeft. Heel diep vanbinnen ben ik nooit bij hem weggegaan.

Maar déze ik is er ook. De ik die weet dat meneer Monnik niet op deze aarde zou moeten rondlopen, die het niet verdient. De ik die ernaar verlangt om weer echte vreugde te zien in de ogen van mijn dochter. De ik die mijn man mist, omdat hij verloren en gebroken en verbrand is. De ik die denkt aan de mensen die stierven terwijl ze beschutting zochten bij elkaar, en aan alle anderen die het niet gered hebben, en aan degenen die nu alleen verder moeten leven, verlangend naar hun dierbaren, en aan de huizen en de dieren die allemaal weg zijn.

Waar ik sta, heb ik duidelijk zicht op de tuin. Tasso zit buiten onder de vijgenboom. Daar zit hij de hele dag. Allebei zijn handen zitten in het verband en liggen op zijn schoot, met de handpalmen naar boven. Ik heb geprobeerd hem zover te krijgen dat hij naar binnen komt, geloof me, want het is nu winter en zonder de bomen die ons beschutten tegen de wind is er een kilte die ik nooit eerder op deze plek gevoeld heb.

Ik zie dat mijn handen trillen, dat mijn handschrift in het dagboek er niet uitziet als het mijne. Kon ik maar terugkeren

naar gisteren; was ik maar niet achter Rosalie aangegaan, het bos in!

Vanmorgen liep ik over het nog amper zichtbare pad omhoog naar wat altijd het dichter begroeide deel van het bos was, waar een smal stroompje zich bij een beek voegde. Ik was niet van plan om verder te gaan dan daar. Het was vlak bij de plek waar ons huis ooit stond.

Nu wonen we in het huis van mijn schoonvader, een van de weinige huizen die aan de vlammen ontsnapt zijn. Mijn schoonvader, Lazaros, werd nooit gevonden na de brand. Behalve de mensen die stierven terwijl ze beschutting zochten bij elkaar – de groep die door de politie tegengehouden was, en waar wij aan ontsnapt waren omdat Tasso wist dat we anders zouden sterven – waren er nog anderen die nooit gevonden zijn. In het begin hadden we nog hoop. Natuurlijk werd er gezocht: door vrijwilligers uit andere stadjes, en door teams met lijkenhonden die het hele gebied uitkamdten om de eenentwintig mensen die nog vermist werden te vinden. Slechts drie van hen werden ontdekt en geïdentificeerd.

Soms wacht ik nog steeds op Lazaros, verwacht ik dat hij elk moment binnen kan komen lopen, met opgetrokken wenkbrauwen, klagend over het een of ander, en vraagt of ik koffie voor hem wil zetten. Dan zou ik hem een kus op zijn wang geven en zeggen dat hij moest gaan zitten en even tot rust moest komen voordat hij zichzelf een hartaanval zou bezorgen, want ik hield van hem als van mijn eigen vader. Tasso wacht ook op hem, dat weet ik. Maar ik weet dat hij dood is. Hij is nu een deel van de aarde, zo denk ik graag aan hem.

Lazaros' huis is vrij groot, met een terras dat uitkijkt op een tuin. Het huis zelf is warm in de winter en koel in de zomer, omdat het een stenen huis is. Het heeft een ruime keuken, met grote ramen, en een woonkamer met planken vol prulletjes, kleine beeldjes van goden en godinnen, vaasjes, kristallen en

kleine glaasjes die eruitzien alsof ze voor elfjes gemaakt zijn. In de woonkamer hangen vijftien schilderijen van Tasso. Het zijn schilderijen van het bos, een van zijn moeder, en een van de oude bouzouki van mijn opa, hetzelfde instrument dat mijn vader vroeger in Londen bespeelde. Als mijn schoonvader er niet op had gestaan deze schilderijen in zijn huis te bewaren, zouden ze ook verbrand zijn, net als alle andere. Om de tuin staat een laag houten hek, zo laag dat het bos er meestal overheen kwam en doorgroeide op het land van mijn schoonvader. Slechts één boom heeft de brand overleefd – de oude vijgenboom in het midden van de tuin.

Ons dorpje ligt aan de voet van de berg, die ongeveer dertig kilometer van de zee verwijderd is, en telt zo'n vijfhonderd inwoners. Jaren geleden, lang voordat ik geboren werd, kronkelde een hoofdweg langs de helling omhoog, met links en rechts een aantal smalle voetpaden. Er was een plein, omgeven door sparren, waar mensen in de schaduw van de Byzantijnse kerk koffiedronken en een praatje maakten. Er was één winkel op het plein, maar dan had je het ook wel gehad. De inwoners waren boeren en harsverzamelaars. Er was een man die de beste feta uit de wijde omtrek maakte, zijn vrouw breide dekens. Het was als iets uit een sprookjesboek.

In de jaren '60 en '70 droomden mensen die na de Tweede Wereldoorlog het platteland verlaten hadden ervan terug te keren om er een zomerhuis te bouwen of om in de schaduw van de pijnbomen te gaan wonen. Ze zouden nog altijd op het vasteland zijn en dicht genoeg bij de stad – slechts een uurtje met de auto – dus dit was de perfecte locatie. Langzaam drongen villa's de bosrijke omgeving binnen. Ze werden overal en nergens gebouwd – illegaal. Toen ik hier voor het eerst kwam, in de zomer van 1989, hoorde ik overal waar ik kwam in de verte bouwvakkers boren en timmeren. De hele infrastructuur had iets anarchistisch en speels. Het was een allegaartje van

cafeetjes, taveernes en villa's. Langs de voetpaden die omlaag liepen naar de zee verschenen steeds meer winkeltjes, waar van alles verkocht werd – enorme strandballen en Turks fruit, plastic emmertjes en scheppen en strohoeden. Meer naar het oosten, aan een straat met huizen, staat Maria's kafeneon, die het middelpunt van het dorp werd. Het is een van de weinige gebouwen die het vuur doorstaan hebben.

Maar hoeveel winkeltjes en villa's er ook gebouwd werden, een ding bleef altijd hetzelfde: als je de weg helemaal naar het topje van de berg volgde, had je het gevoel dat je de hemel kon aanraken. En als er wolken overdreven, kon je op je tenen gaan staan en je handen uitstrekken en doen alsof je ze aanraakte. Het landschap eronder veranderde in de loop der jaren, maar als ik boven op de berg stond, had ik altijd het gevoel dat ik op het topje van de wereld stond. Dat deed ik al toen ik nog een meisje was, lang voordat ik hierheen emigreerde, als ik kwam om de zomers door te brengen in het oude dorpje waar mijn vader vandaan kwam.

Nu bestaat die weg niet eens meer. Ik zou nog steeds helemaal naar boven kunnen lopen natuurlijk, maar zo ver heb ik me nog niet gewaagd, niet sinds de brand.

Ik bal mijn handen tot vuisten om het trillen te stoppen. Hoe stevig ik mijn voeten hier ook op de grond geplant heb, op de houten vloer van deze slaapkamer, ik blijf denken aan meneer Monnik en de ik die diep vanbinnen nog steeds bij hem is.

Ik ga niet terug. Ik zou niet weten waarom. Maar ik blijf hem maar zien, zoals hij tegen de oude kastanje geleund zat, zo netjes gekleed, met zijn zilveren Cartier-horloge dat het licht ving.

Ik heb nog steeds de schoenen aan waarmee ik door het dode bos gelopen heb en er ligt roet op de vloer bij mijn voeten. Ik kijk achterom en zie zwarte voetafdrukken vanaf de slaapkamerdeur tot waar ik sta.

Het is half een.

Het was half tien toen ik vanmorgen het huis verliet om Rosalie uit te laten. Maar vandaag rende ze opeens bij me weg. Het maakte me bang. In het verleden wandelden we altijd vrij rond. Ik herkende alle bomen, waarop ik me kon oriënteren; ik wist altijd precies waar ik was. Nu moet ik voorzichtig zijn, anders verdwaal ik.

‘Rosalie!’ riep ik, maar ze kwam niet terug. Ik zag haar in de verte tussen de boomstronken verdwijnen, haar grijze vacht glinsterde in het zonlicht.

Ik bevond me op een open, kaal stuk land. Dit was ooit een veld met wilde bloemen en kruiden, het rook er ooit naar rozemarijn en lavendel en tijm. Erachter begon het bos. Nu is de aarde verschroeid en rijzen er zwartgeblakerde boomstronken uit op, als dolken. Sommige reiken nauwelijks tot mijn knieën, andere zijn wel twee meter hoog.

Ik volgde haar pootafdrukken in dit bos. Ik legde mijn hand op een van de hoge boomstronken zonder takken. Toen ik naar mijn handpalm keek, zag ik dat die net zo zwart was als het land. Ik stuitte op de overblijfselen van een huis, dat ooit de bungalow was waar meneer en mevrouw Chrisofos woonden. Er stond nog maar een muur overeind en die was half afgebrokkeld en verbrand. Aan de andere kant van de muur stond een metalen ledikant. Toen ik verder liep, zag ik iets wat leek op de restanten van een oven en een gootsteen.

Een eindje verder kreeg ik Rosalie weer in het oog, het was alsof ze op me gewacht had. Ze keek achterom, en toen ze zeker wist dat ik haar gezien had, liep ze door; ze negeerde mijn geroep. Dus ik volgde haar nog dieper het bos in, voorbij de resten van een volgend huis, ooit de vakantiewoning van een stel van wie ik de namen nooit kon onthouden.

De dood was overal. Dood onder mijn voeten, in de as van insecten en dieren en bladeren, de as van kleur, van duizenden tinten groen en duizenden tinten bruin, de as van geluiden,

van wegstuiven en zuchten, van geritsel, van vogelzang. Ik ben eraan gewend geraakt om alles op te merken – kleuren en geluiden en veranderingen, groot en klein. Dat komt door Tasso, omdat ik al zo lang met hem samen ben. Hij wees altijd dingen aan als we wandelden: ‘Moet je zien hoe het zonlicht daar tussen de bladeren door valt, Irini.’ Of: ‘Moet je de kleur van de hemel vandaag zien. Net steen, of beenderen, of topaas.’ Of: ‘Kijk eens naar die bloem; die is een heel klein beetje verder open dan gisteren.’ Of: ‘Hoor eens hoe dat diertje wegstuift. Dat is vast en zeker een jong konijntje.’ Daarom zijn mijn ogen en oren nu meer open voor de wereld, voor haar steeds veranderende muzikale ritmes, ook al is hij er niet bij.

Onder het lopen dacht ik terug aan Tasso, aan de persoon die hij vroeger was.

Toen kwam het bos tot leven, precies zoals het vroeger was. Bloemen kwamen uit de grond en bloeiden open, boomstronken groeiden uit tot hele bomen, hoge zilversparren en gedrongen pijnbomen. Er schoot een konijntje in een haag.

Tasso liep voor me uit, met een schildersezal in zijn hand.

‘Loop nou door,’ riep hij, ‘anders mis ik het morgenlicht. De wolken pakken samen, kijk.’ Hij had een enorme rugzak vol schilderspullen op zijn rug en had een houten ezal in zijn ene en zijn mobiel in zijn andere hand.

Ik liep wat sneller door.

‘Kom nou.’ Hij keek achterom. ‘Anders loop ik vast voor je uit.’

‘Doe maar!’

‘Weet je dan wel waar ik ben?’

‘Ik vind je wel.’

Hij verdween tussen de bomen en ik vertraagde mijn pas om op adem te komen.

Het levende bos verdween voor mijn ogen.

De bijtende geur van oud vuur sloeg me op de keel. Ik wilde

omkeren. Ik bleef Rosalie roepen. Waar was dat beest gebleven? Hier en daar glinsterden hoopjes sneeuw in het morgenlicht.

Toen zag ik haar in de verte naast iemand zitten. Mijn eerste gedachte was: Wie zou er nog meer zo dom zijn om hier in het dode bos rond te lopen? Toen ik dichterbij kwam, zag ik dat het een man was. Ik dacht dat hij zat te slapen tegen de stronk van de duizend jaar oude kastanje. Dat kwam door de manier waarop hij daar zat, met zijn hoofd tegen de boom, zijn kin iets omhoog, alsof hij in slaap gevallen was terwijl hij diep in gedachten was.

Bij het zien van deze boom bleef ik als aan de grond genageld staan. De boom is zo groot en zo oud dat hij de brand overleefd heeft; de helft van de stam is zo zwart als houtskool, de andere helft krachtig en bruin, met takken die naar alle kanten uitspruiten, zoals het altijd was geweest. Hier had mijn overgrootvader gezeten na zijn lange tocht uit Turkije in 1923, hier kreeg ik mijn eerste kus en hier had Chara haar eerste stapjes gezet. Heel even zag ik haar voor me, haar kleine voetjes in die kleine, witte sportschoentjes die haar opa voor haar gekocht had; de bladeren knisperden onder haar schoentjes terwijl ze met haar armpjes uitgestrekt lachend naar me toe kwam.

Rosalie zat op haar achterpoten naast de slapende man met haar tong uit haar bek trots op een beloning te wachten. Ik rommelde in mijn heuptasje om haar een hondensnoepje te geven en toen pas drong tot me door wie deze man was. Mijn hart begon te bonken, mijn huid brandde en ik begon te zweten alsof het vuur om me heen was. Ik weet nog dat ik aan de kraag van mijn trui trok. Hij verstikte me. Ik kreeg bijna geen lucht. Ik ademde dikke, zwarte rook in.

Er was eens een prachtig dorp dat miljoenen verhalen van liefde, verlies, vrede en oorlog kende, en dat werd opgeslokt door een vuur dat tot aan de hemel laaide

Diep in een bos in Griekenland woont muzikante Irini met haar man Tasso, die schilder is. Het bos is zijn muze. Samen hebben ze een dochter, Chara. Maar dan verwoest een bosbrand hun leven.

Tasso's handen zijn verbrand en zijn vader is verdwenen. In de smeulende nasleep van deze tragedie rouwen de gezinsleden om hun verliezen.

Op een dag stuit Irini op meneer Monnik, de man die de brand aanstak. Hij vraagt haar om hulp, maar in een opwelling van woede om alles wat haar is afgenomen maakt Irini een keuze die haar zal blijven achtervolgen.

Lefteri belicht met haar warme, beeldende stijl in *Het boek van vuur* de vernietigende kracht van menselijke dwaasheid, maar uiteindelijk ook ons vermogen te vergeven en te vernieuwen.

CHRISTY LEFTERI (1980) studeerde creative writing in Londen en doceert dat vak aan Brunel University. Haar debuutroman *De bijenhouder van Aleppo* werd een internationale bestseller. In 2021 volgde *Zangvogels*. *Het boek van vuur* is haar derde roman.

'Lefteri heeft zich weer bewezen in het schrijven van internationale bestsellers met echte hedendaagse betekenis.'

– *The Guardian* over *Het boek van vuur*

